

Priručnik o suzbijanju praksi diskriminacije na osnovu naglaska u obrazovanju

BOSANSKOHERCEGOVAČKI
KONTEKST

Co-funded by
the European Union

2022-1-IT02-KA220-SCH-000087602

This project has received funding from the European Union Erasmus+ programme under grant agreement n. 2022-1-IT02-KA220-SCH-000087602. Views and opinions expressed are however those of the authors only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Further information is available at <https://www.circe-project.eu/>.

Bosanskohercegovački kontekst

Amna Brdarević-Čeljo, Vildana Dubravac

Kao mala postkonfliktna zemlja u jugoistočnoj Evropi, Bosna i Hercegovina (BiH) predstavlja jezički heterogeno, ali politički osjetljivo okruženje, a njen savremeni jezički pejzaž odražava kompleksnu političku i društvenu historiju. Tri službeno priznana standardna jezika – bosanski, hrvatski i srpski – međusobno su razumljivi, ali su postali istaknuti markeri etničkog identiteta, funkcionišući više kao simboli društvene pripadnosti nego kao odraz stvarne jezičke raznolikosti (Greenberg, 2004; Footitt & Kelly, 2012). Pored tri zvanična standardna jezika, u zemlji postoji značajna unutrašnja raznolikost, uključujući istočnobosanski (ijekavsko-šćakavski), zapadnobosanski (ikavsko-šćakavski), istočnohercegovački (ijekavsko-štakavski) i zapadnohercegovački (ikavsko-štakavski) dijalekt, koji zajedno čine jezgro štokavskog dijalekatskog kontinuumu. Sandžački dijalekt, kojim govore bošnjačke zajednice izvan BiH, predstavlja blisko povezano i historijski utemeljeno proširenje ovog jezičkog sistema. Ovakvo jezički raznoliko okruženje imalo je značajnu ulogu u oblikovanju položaja i funkcija stranih jezika, posebno engleskog, u savremenom bosanskom kontekstu (Dubravac & Brdarević-Čeljo, 2025).

U ovakvom socio-politički kompleksnom okruženju, engleski se postepeno razvio u relativno neutralno i praktično sredstvo komunikacije, koje se primarno koristi radi komunikacije i pristupa informacijama, a ne za izražavanje identiteta ili ideologije. Njegovo prisustvo postaje izraženije tokom 1950-ih i 1960-ih godina s rastućim utjecajem zapadnih medija i popularne kulture (Imamović & Delibegović-Džanić, 2016), ali poprima novu, važniju ulogu tokom 1990-ih, posebno za vrijeme i neposredno nakon rata 1992–1995. kada postaje praktična nužnost u komunikaciji s međunarodnim snagama, humanitarnim organizacijama i nevladinim sektorom (Arnaut-Karović, 2016). Nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma 1995. godine, potražnja za engleskim nastavlja rasti. Osnivaju se novi univerzitetski odsjeci, a British Council pruža značajnu podršku u edukaciji nastavnika i razvoju kurikuluma (Mešić, 2016). Engleski zatim postaje prvi strani jezik u školskom sistemu.

U savremenoj Bosni i Hercegovini engleski funkcioniše pretežno kao egzonomna varijetet iz tzv. “šireg kruga” (eng. Expanding Circle). Podučava se od ranog osnovnog obrazovanja do visokog obrazovanja, ima stabilnu institucionalnu podršku i široko je društveno prihvaćen. Standardni britanski i američki engleski dominiraju u obrazovanju, izdavaštvu i testiranju, dok u neformalnim kontekstima engleski često funkcioniše kao lingua franca, posebno u poslovnom okruženju i digitalnoj komunikaciji (Imamović & Mulahmetović-Ibrišimović, 2018). Izvan formalne nastave, izloženost engleskom je skoro neizbježna. Titlovani mediji, online sadržaji i globalne društvene mreže omogućavaju svakodnevni kontakt s jezikom, posebno kod mlađih generacija, što za rezultat ima rastući nivo pasivnog bilingvizma. Međutim, ova svakodnevna višejezičnost često je u kontrastu s formalnom pedagogijom, koja i dalje slijedi monolingvalne, standardno-orijentisane modele (Brdarević-Čeljo et al., 2025). Stavovi prema engleskom u BiH generalno su pozitivni (Brdarević-Čeljo, 2024) – jezik se doživljava kao korisna i društveno poželjna vještina povezana s obrazovanjem, mobilnošću i profesionalnim napretkom, a ne kao prijetnja lokalnim jezicima. Sljedeća poglavlja nadovezuju se na ovaj sociolingvistički okvir i putem empirijskih podataka iz istraživanja stavova, analize udžbenika i intervjua s nastavnicima i učenicima ispituju kako su varijeteti engleskog i maternjeg jezika predstavljeni u BiH i kako se percipiraju u obrazovnom kontekstu.

Stavovi prema varijetetima engleskog i maternjeg jezika – Verbal Guise Test (VGT)

Provedeno je istraživanje stavova putem verbalnog-guise testa (VGT) u devet srednjih škola širom Bosne i Hercegovine s ciljem ispitivanja kako učenici srednjih škola procjenjuju različite akcente engleskog jezika ali i lokalne varijetete maternjeg jezika. Cilj je bio i provjeriti kako te procjene odražavaju dublje ukorijenjene jezičke ideologije. Studija je uključivala demografski upitnik i eksperiment slušanja. Upitnik je prikupljao osnovne demografske podatke, dok se u ispitivanju koristio dizajn s ponovljenim mjerenjem u kojem je svih 531 učesnik evaluiralo devet varijeteta engleskog i devet varijeteta maternjeg jezika. Svaka

snimka, u trajanju od 20 do 30 sekundi, sadržavala je kratki, činjenično neutralan tekst kojeg su izgovarala po jedna muška i jedna ženska osoba, starosti 18–25 godina. Engleski varijeteti su uključivali: standardni južni britanski engleski (StBrE), standardni američki engleski (StAmE), afroamerički narodni engleski (AAVE), multikulturalni londonski engleski (MLE), indijski engleski (IndE), nigerijski engleski (NigE), bosanski engleski (BosE), njemački engleski (GerE), te turski engleski (TurkE). S druge strane, varijeteti maternjeg jezika su uključivali sljedećih devet varijeteta: tri standarda (bosanski, hrvatski, srpski), tri regionalna dijalekta (krajinski, hercegovački, sandžački) i tri strana varijeteta bosanskog jezika (turski, američki i arapski bosanski). Učesnici su ocjenjivali svakog govornika prema devet evaluativnih dimenzija uobičajenih u istraživanjima stavova: ljubazan, kompetentan, razumljiv, ne arogantan, obrazovan, prijatan, ispravan, prestižan i tečan. Ocjene su davane na skali od 1 (potpuno se ne slažem) do 5 (potpuno se slažem), s pragom pozitivnog stava na vrijednosti 3.

Rezultati vezani za maternji jezik pokazuju da učenici generalno imaju pozitivne stavove prema većini varijeteta, ali ipak postoje jasne razlike u stepenu pozitivnosti. Standardni bosanski, hrvatski i srpski govornici ocijenjeni su najpozitivnije, naročito po osobinama poput kompetentnosti, ispravnosti, obrazovanosti, tečnosti i razumljivosti. Među njima, standardni hrvatski govornik postigao je najviše ocjene na većini atributa, dok je standardni bosanski govornik bio najviše ocijenjen po prijatnosti. Regionalni govori, poput hercegovačkog i sandžačkog, također su generalno pozitivno ocijenjeni, ali slabije od standardnih varijeteta, što sugerise da su ovi akcenti učenicima poznati i društveno prihvatljivi, iako ne rangiraju jednako visoko. Govor u Krajini dosljedno je dobivao niže ocjene od ostalih regionalnih varijeteta, što odražava društvene stereotipe prisutne u ovom sociolingvističkom kontekstu. Američki i turski bosanski ocijenjeni su umjereno pozitivno, dok je govornik arapskog bosanskog imao najniže ocjene. Ipak, ovi strani varijeteti su bili ocijenjeni najnižim ocjenama na atributima ispravnosti, prestiža, obrazovanosti i tečnosti. Zanimljivo je da su ovi govornici ocijenjeni kao najmanje arogantni, što upućuje na to da učenici ne povezuju manje prestižne akcente s negativnim društvenim osobinama.

Rezultati vezani za strani jezik jezik pokazuju jasnu hijerarhiju prestiža među akcentima engleskog jezika. Standardni britanski engleski bio je najpozitivnije evaluirani varijetet po svim atributima, odnosno u pogledu kompetencije, ispravnosti, tečnosti, obrazovanosti, prestiža, prijatnosti i razumljivosti. Odmah iza njega slijedi standardni američki engleski, koji je također visoko ocijenjen u svim posmatranim kategorijama. Dva nestandardna izvorna varijeteta, MLE i AAVE, kao i strani varijeteti engleskog jezika iz šireg kruga — bosanski, njemački i turski engleski — također su evaluirani pozitivno te su u većini pridjeva ostvarili rezultate iznad srednje vrijednosti, što ih svrstava u umjereno pozitivne. Ovi akcenti su ocijenjeni nižim ocjenama po ispravnosti, prestižu i obrazovanosti, ali i po ljubaznosti i prijatnosti u poređenju sa standardnim varijetetima. Govornik njemačkog engleskog jezika ocijenjen je povoljnije od govornika nestandardnog izvornog varijeteta MLE u pogledu kompetencije, ispravnosti, obrazovanosti, tečnosti, razumljivosti i prestiža, ali je u odnosu na MLE govornika dobio niže ocjene kada je riječ o ljubaznosti i prijatnosti. Dva varijeteta iz vanjskog kruga, nigerijski i indijski engleski, dobili su najniže ocjene, posebno u pogledu ispravnosti, prestiža, obrazovanosti i razumljivosti, što ukazuje na to da učenici ove varijetete doživljavaju kao najudaljenije od idealiziranog standarda.

Kada se rezultati za engleski i maternji jezik posmatraju zajedno, postaje jasno da su učenici i lokalno i globalno vođeni dominantnim ideologijama standardnosti. Standardni varijeteti — standardni bosanski, hrvatski i srpski u lokalnom kontekstu te standardni britanski i američki engleski u globalnom kontekstu — bivaju po pravilu ocijenjeni najvišim ocjenama, naročito u pogledu kompetencije, ispravnosti, tečnosti, obrazovanosti i prestiža. Nestandardni izvorni i strani varijeteti se ocjenjuju negativnije u odnosu na standarde, ali najčešće i dalje pozitivno na interpersonalnim dimenzijama. Ovo ukazuje na to da učenici u ovom sociolingvističkom kontekstu ove varijetete povezuju s manjim stepenom autoriteta i prestiža, ali im ne pripisuju negativne društvene osobine. Ovakvi rezultati imaju važne implikacije za nastavu. Prvo, pokazuju da se o stavovima o akcentima treba otvoreno razgovarati u učionici. Drugo, ukazuju na to da učenike treba izlagati većem broju akcenata, kako bi materijali bolje odražavali globalnu raznolikost engleskog jezika. Treće, podstiću nastavnike da pomažu učenicima da

prepoznaju i prihvate jezičku raznolikost kao vrijednu karakteristiku globalne komunikacije.

Analiza udžbenika

Uporedna analiza udžbenika maternjeg i engleskog jezika korištenih u BiH pokazuje da obrazovni sadržaji odražavaju dva različita pristupa jezičkoj i kulturnoj raznolikosti. Analizirana su tri udžbenika za maternji jezik (Naš jezik, Čitanka za prvi razred, Čitanka za drugi razred) i tri udžbenika engleskog jezika (Headway, Gateway, Solutions).

Udžbenici maternjeg jezika jasno teže predstavljanju multikulturalnog identiteta BiH, posebno na leksičkom nivou. Uključuju primjere iz bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika (npr. babo, šehar, kruh, svibanj, dete, hlebac), kao tri standardne varijante. Prisutne su i ortografske i fonološke varijacije (ijekavica, ikavica, ekavica), čime učenici stiču autentičan uvid u regionalne i historijske forme jezika. Na ovaj način, materijali predstavljaju jezičku varijaciju kao očekivan dio jezičke upotrebe, umjesto nametanja jedinstvene norme. Kvalitativno, materijali na maternjem jeziku naglašavaju jezičku i kulturnu inkluzivnost. Individualni stilovi autora su očuvani, a učenici se susreću sa stvarnim primjerima jezičke upotrebe, umjesto s neprirodnim standardiziranim jezikom. Književni izbori i kulturne reference crpe se iz sve tri etničke tradicije, čime se stvara uravnotežen i reprezentativan kurikulum. Ovakav pristup promoviše pedagogiju suživota, podstičući učenike da varijaciju doživljavaju kao prirodan izraz identiteta i pripadnosti.

Suprotno tome, udžbenici engleskog jezika pokazuju monolitnu orijentaciju. Sva tri udžbenika dominantno se oslanjaju na britanski engleski, naročito u pogledu pravopisa, izgovora i gramatike. Iako Headway povremeno uključuje američke varijante ili određene reference na globalne varijetete engleskog jezika, Gateway i Solutions slijede pretežno britansku normu. Vokabular poput flat, crisps, lorry i timetable prevladava, dok su američki ili međunarodni ekvivalenti rijetko zastupljeni. Učenici su rijetko izloženi varijetetima engleskog jezika iz tzv. vanjskog ili šireg kruga, kao što su indijski, nigerijski ili singapurski engleski, a nematernji akcenti gotovo su u potpunosti odsutni iz audio-materijala. Sa kulturološkog

aspekta, ovi udžbenici su izrazito anglocentrični. Većina sadržaja prikazuje život u Ujedinjenom Kraljevstvu, dok se ostale engleskogovorne regije ili globalni korisnici engleskog jezika spominju tek sporadično. Kada se raznolikost i predstavi, ona se pojavljuje isključivo kroz pojedinačne tekstove za čitanje ili simbolične reference. Iako ovakav pristup osigurava konzistentnost i jasnoću za učenike, on istovremeno učvršćuje percepciju da engleski jezik pripada ograničenom broju izvornih govornika.

Poređenje ova dva skupa podataka otkriva zanimljiv kontrast. Materijali na maternjem jeziku prepoznaju raznolikost i odražavaju sociolingvističku stvarnost Bosne i Hercegovine, dok materijali za učenje engleskog jezika reproduciraju uzak, standardiziran model. U praksi, to znači da se učenici, koji su ohrabreni da jezičke razlike u svom maternjem jeziku doživljavaju kao uobičajene, istovremeno podučavaju da teže uniformnosti u engleskom jeziku. Za nastavnike, ovakvo poređenje otvara važna pitanja o dizajnu nastavnih planova i programa. Uključivanje primjera globalnih varijeteta engleskog jezika, regionalnih akcenata i interkulturalnih sadržaja bolje bi odražavalo savremenu raznolikost engleskog jezika i pripremilo učenike za autentičnu međunarodnu komunikaciju. Proširivanjem inkluzivnosti pedagogije maternjeg jezika na nastavu engleskog, nastavnici u Bosni i Hercegovini mogu nastavu engleskog jezika uskladiti s multilijezičkim kontekstom u kojem učenici žive.

Glasovi nastavnika i učenika

Intervjui s nastavnicima maternjeg i engleskog kao stranog jezika

Intervjui s nastavnicima bosanskog/hrvatskog/srpskog jezika potvrđuju dominaciju ideologije standardnog jezika u L1 nastavi. Standardi se tretiraju kao legitimne normativne forme u pisanju, dok se dijalekti i strani utjecaji priznaju kao dio identiteta učenika, ali se u nastavi smatraju marginalnim. Nastavnici navode da dopuštaju dijalektalne oblike u govoru dok god ne remete razumljivost, ali u pisanju strogo zahtijevaju standard. Priznaju i da se neki varijeteti – poput sandžačkog ili pojedinih stranih varijeteta – ponekad ismijavaju među učenicima, ali da se takve situacije rješavaju razgovorom.

Intervjui s nastavnicima engleskog jezika također su otkrili snažnu sklonost normama izvornih govornika. Standardni britanski i američki engleski pozicionirani su kao primarni ciljevi nastave i referentne norme, dok se lokalni varijetet i ostali engleski s neizvornim akcentima prihvataju sve dok ne utiču na razumljivost, ali se rijetko tretiraju kao u potpunosti legitimni varijeteti. Iako se čini da su nastavnici otvoreni prema raznolikosti, njihova dodatna objašnjenja otkrivaju da je ta otvorenost uglavnom nominalna te da su u praksi usmjereni ka izvornim normama. Svi nastavnici priznaju postojanje više varijeteta engleskog jezika, ali nestandardne i neizvorne varijetete često karakterišu kao problematične, zbunjujuće ili teške za poučavanje kada odstupaju od izvornih normi. Iako izražavaju spremnost da svoje učenike izlože drugim varijetetima, uključujući i neizvorne varijetete engleskog jezika, takva izloženost ostaje selektivna i strogo kontrolisana. Sličan obrazac može se uočiti i u njihovoj praksi ispravljanja grešaka koje učenici prave. Korekcija naglasaka se uglavnom ne vrši, ali se gramatičke i pisane greške strogo ispravljaju. Nastavnici su također istakli da ne dozvoljavaju otvoreno ismijavanje akcenata, ali priznaju da njihovi učenici implicitno rangiraju akcente različito i da imaju tendenciju da više vrednuju izvorne norme — britansku i američku — ali i pojedine zapadnoevropske varijetete engleskog jezika, poput njemačkog i skandinavskih varijeteta, u odnosu na druge neizvorne varijetete, kao što su turski, arapski, indijski i drugi.

Intervjui s učenicima o maternjem i engleskom kao stranom jeziku

Intervjui s učenicima o maternjem jeziku (L1) pokazuju da su mladi u Bosni i Hercegovini u velikoj mjeri svjesni dijalekatske raznolikosti zemlje te da su u stanju povezati akcente s mjestom porijekla, porodičnim okruženjem i identitetom. Iako mnogi učenici cijene raznolikost, njihovi odgovori također otkrivaju da varijetete hijerarhijski rangiraju; na primjer, sarajevski akcenat se često percipira kao standardniji, ispravniji, profesionalniji ili kao „najbliži književnoj normi“, dok se akcenti iz Krajine, Hercegovine, Sandžaka, Tuzle ili ruralnih područja češće opisuju kao manje ispravni. Učenici su također naveli da regionalni akcenti nekada bivaju popraćeni zadirkivanjem i šalom, uvredljivim ismijavanjem ili čak diskriminacijom. Pojedini učenici naveli su situacije u kojima su oni ili njihovi vršnjaci osjećali

nelagodu, doživjeli gubitak samopouzdanja, prestali učestvovati u nastavnim aktivnostima zbog svog akcenta ili čak pokušavali prilagoditi svoj govor u formalnim kontekstima kako bi se približili normi. Učenici smatraju da mediji, posebno društvene mreže, televizija i film, imaju značajnu ulogu u oblikovanju stavova prema akcentima te ih opisuju kao prostore u kojima se humor zasnovan na akcentima predstavlja kao normalan.

Intervjui s učenicima o stranom jeziku (L2) otkrivaju da učenici prepoznaju širok spektar akcenata (britanski, američki, australski, regionalne varijetete SAD-a i Ujedinjenog Kraljevstva, balkanski engleski, indijski, nigerijski, pakistanski i dr.), ali da školski materijali i dalje u velikoj mjeri predstavlja samo britanski i američki engleski kao jedine „ispravne” standarde. Svi intervjui s učenicima ukazuju na postojanje hijerarhije „pravilnog” engleskog jezika. Izvorni varijeteti (Ujedinjeno Kraljevstvo, Sjedinjene Američke Države, Australija, a ponekad i Kanada) opisuju se kao ispravniji, profesionalniji, obrazovaniji i društveno više cijenjeni, pri čemu se pretpostavlja da govornici iz ovih anglofonih zemalja imaju bolje prilike, viši status i veći autoritet u profesionalnom okruženju. Britanski engleski se percipira kao prestižna norma i često se opisuje kao najljepši, „najčistiji”, pristojan, obrazovan, kraljevski i profesionalan, dok se američki engleski smatra globalnom normom, dominantnom u medijima i svakodnevnoj globalnoj upotrebi, te se opisuje kao jasniji, čistiji, sporiji i lakši za razumijevanje. Učenici također spominju neke druge varijetete, poput indijskog, pakistanskog i pojedinih afričkih varijeteta, koje opisuju kao „smiješne” i teže razumljive te ih povezuju s poslovima nižeg društvenog statusa. Online sadržaji i memovi navedeni su kao prostori u kojima se ovi stereotipi dodatno učvršćuju, a više učenika je navelo konkretne primjere zadirkivanja i isključivanja. U okviru ovih L2 intervjuva, opisi vlastitog akcenta među učenicima znatno variraju. Za neke učenike akcenat predstavlja važan element identiteta, za druge je on sredstvo postizanja razumljivosti ili obilježje koje se može prilagođavati kako bi se prikrio lokalno porijeklo. Tako, dok se neki učenici ponose akcentom oblikovanim pod uticajem američkog engleskog, drugi s ponosom zadržavaju balkanske tragove u svom engleskom jeziku jer ih takav akcenat obilježava kao Bosance, a treći svjesno modificiraju svoj akcenat kako bi izbjegli stigmatizaciju i približili se percipiranoj normi.

Kada se svi podaci iz intervjua sagledaju zajedno, postaje jasno nekoliko važnih implikacija za nastavu kako maternjeg, tako i stranog jezika. Učenici u učionicu donose vlastite predstave o tome koji su akcenti ispravni, profesionalni ili lijepi, a koji su manje vrijedni, pri čemu ove hijerarhije odražavaju šire društvene i regionalne okolnosti. Budući da se takve percepcije rijetko razmatraju eksplicitno i otvoreno, one se često ne razmatraju otvoreno i mogu uticati na način na koji učenici doživljavaju sebe i svoje vršnjake. Nastavnici imaju važnu ulogu u skretanju pažnje na stavove prema akcentima i u otvorenom razgovoru o stereotipima. Kako bi se smanjila pristranost i stvorilo inkluzivnije okruženje u učionici, nastavnici mogu uključiti veći broj različitih glasova u audio-materijale, priznati legitimnost nestandardnih lokalnih ili stranih akcenata te podsticati učenike da promišljaju o povezanosti akcenta, identiteta i komunikacije. U kontekstu i maternjeg i stranog jezika, ukoliko se učenici ohrabre da vrednuju vlastite jezičke repertoare i da razumiju kako akcenat odražava identitet, a ne kompetenciju, mogu postati sigurniji govornici i doprinijeti izgradnji inkluzivnijeg okruženja.

Literatura

Arnaut-Karović, K. (2016). 'English for survival purposes' and the predicament of self-taught language teachers. In L. Buckingham (Ed.), *The status of English in Bosnia and Herzegovina* (pp. 31–49). Multilingual Matters.

Brdarević-Čeljo, A. (2024). *Attitudes toward English in Bosnia and Herzegovina: A comparative study*. Sage Open, 14(3).
<https://doi.org/10.1177/21582440241265306>

Brdarević-Čeljo, A., Dubravac, V., & Milak, E. (2025). Between play and precarity: Translingual practices of youth in Bosnia and Herzegovina. *International Journal of Multilingualism*, 1–15. <https://doi.org/10.1080/14790718.2025.2562442>

Brdarević-Čeljo, A., Dubravac, V., & Selimović, S. (2025). Language attitudes in the Global South. *International Journal of Applied Linguistics*, 35(3), 1362–1376.
<https://doi.org/10.1111/ijal.12709>

Dubravac, V., & Brdarević-Čeljo, A. (2025). Bosnia and Herzegovina, English in. In C. Llamas, D. Watt, & D. Ezra (Eds.), *The Encyclopedia of World Englishes*. Wiley. <https://doi.org/10.1002/9781119518297.eowe00339>

Footitt, H., & Kelly, M. (2012). *Languages at war: Policies and practices of language contact in conflict*. Palgrave Macmillan.

Greenberg, R. D. (2004). *Language and identity in the Balkans: Serbo-Croatian and its disintegration*. Oxford University Press.

Imamović, A., & Delibegović-Džanić, N. (2016). The status of English in Bosnia and Herzegovina: Past and present. In L. Buckingham (Ed.), *The status of English in Bosnia and Herzegovina* (pp. 31–49). Multilingual Matters.

Mešić, A. (2016). Think globally, write locally: ELT materials development in Bosnia and Herzegovina. In L. Buckingham (Ed.), *The status of English in Bosnia and Herzegovina* (pp. 101–115). Multilingual Matters.

Prevodi Dijela I: lokalni konteksti na italijanskom, njemačkom, portugalskom i bosanskom su dostupni ovdje:

<https://www.circe-project.eu/part-i-the-local-contexts>